

Óli Breckman:

Menning er ikki = politískt virksemini

Fundurinn um sjálfstýrshugsjónina, sum hvarv, fekk góða undirtöku. Men fólk vóru eitt sindur vónsvikin av tí, sum kom burtúr. Her er tað Sverri Djurhuus, sum mælti til at leggja stættarpolitikkin til viks eina tíð til frama fyri sjálfstýrspolitikkin (Mynd Kulmar)

ÁKI BERTHOLDSEN

– Menning í sjálvum sær er ikki = politískt virksemini. Hesa niðurstøðu kom Óli Breckman til á fundinum hjá sjálfstýrinum mána-kvöldið um sjálfstýrshugsjónina, og hvat varð av henni.

Óli Breckman segði, at tað, sum er áhugavert við seinnu helvt í farnu öld, var, at tá var ein ómetalig búskaparlig menning í Føroyum.

– Fólkatálið øktust úr 8.000 upp í næstan 13.000 fólk frá tí, at frihandilin kom, til politiska tvíbytið í 1906.

– Grundarlagið undir búskapinum, skipaflotin vaks úr ongun skipi, upp í einar 100 sluppi.

– Henda menning hendi, hóast bara 5-15% av fólkinum yvirhøvur tóku lut í teimum lögtingsvalum, sum vóru tál.

– Tí er niðurstøðan tann, at framburður í sjálvum sær er ikki = politískt virksemini, segði Óli Breckman.

Hugsaligt

Óli Breckman helt tað vera hugaligt at vera komin til fundar, tað mundi vera eini 90 fólk í útvarpshöllini hetta kvöldið og tað bendi á, at sjálfstýrissrøslan hevur

stóran áhuga.

Hann helt tó, at nøkur javnaðarfólk og einstøk sambandsfólk skuldu verið við fyrri at givið tað røttu myndina av, hvussu stóra umboðan, sjálfstýrshugsjónin hevði.

So kom hann inn á spurningurin, sum spókir aftur og aftur: Hvat er eitt land, hvat er ein tjóð, og hvat er eitt fólk.

– 1400 ferkilometrar er ikki nógv at tosa um. Tað er syðru endin á Lofoten, eitt lítið horn í eini sibiriskari tundra, har einki menniskja hevur stigið sín fót, ella sum tvær oyggjar í Aleutunum - ein ímynd av jørðini, táði hon var oyðin og tóm.

– Men tað kann eisini vera Singapore ella Hong Kong.

Viddin í sjálvum sær er eingin definition, uppá nakad sum helst, helt hann.

Meiri óheppið enn heppið

Aftaná filosofiska leggið út í heim, kom Óli Breckman aftur á klettarnar.

Hann segði, at tað kundi undra, at ein røsla, sum síðst í farnu öld veruliga hevði undirtöku í fólkinum, og sum hevði eitt stórt blað enn Dimmalætting, skjótt skuldi missa felagið hjá sær burtur og lusera í 1906 skuldi vera reducereð til ein

lítlan minniluta í lögtinginum.

– So tað var meiri óheppið, enn heppið, at sjálfstýrissrøslan bleiv politísk.

– Men tað er nógv eftir at granska. Hvi gekk tað so galið hjá okkum fyrst í hesi öldini, og hvi gekk tað heilt øðrvísi hjá íslendingum, spurdi fólkalokksmaðurin?

Óli Breckman segði, at í tíðini frá 1906 til 1940 var nagatáðin.

– Har hendi onkrar broytingar. Mentanarliga, tjóðskaparliga og politískt fekk tjóðskaparrøslan takið á fólkinum í stórra og stórra mun, men ikki fyrrenn undir krígunum kom tað búskaparliga grundarlagið undir einum tjóðskaparligum á-ræði.

Tvør mótstøðurslur

Óli Breckman segði, at í millum kríggini tóku tvær mótstøðurslur seg upp.

Onnur var Javnaðarflokkurin, sum hugsaði meiri um, hvussu virðni skuldu býast, enn um, hvussu tey skuldu skapast. Hin røslan var Vinnuflokkurin, seinni Fólkalokkurin, sum hugsaði meiri um, hvussu virðni skuldu skapast, enn um, hvussu tey skuldu býast.

Fólk velja trygdina

– Orsøkin til, at Fólkalokkurin fekk so stóra undirtöku

undir krígunum, var, at búskapurin var í øgiligari menning.

– Fólk fleirfaldaðu inn-tøkuna og dirvið og framfýsni tók seg stóruga upp.

– Tá ið krígið endaði, hevði sjálfstýrissrøslan næstan meiriluta í lögtinginum, men hesuferð kundi tað fáa avleiðingar, aftur-móti tí meiriluta, hon hevði havt áður.

– Knút Wang pástóð, at lögtingsvalið í 1946 var tað harðasta, hann hevði verið við til, heilt til 1974, og valið prógvaði einaferð enn, at hvørja ferð ástendur, og sambandið fer undir sína ræðsluherferð, so svíkur veljarin og velur trygdina framund óvissuna - tey velja samband framund loysing.

– Fólkalokkurin atkvøddi ikki fyri heima-stýrisslógini, men hann var helst tann politiska røsla, sum var atvoldin til, at vit yvirhøvur komu úr amtstøðuni.

– Orsøkin til, at Fólkalokkurin ikki tók undir við loysingini í 1946 var, at teir vildu ikki hava loysing, men eina nýggja stýrisskipan uttanfyri donsku grundlógina. Og teir vóru bangnir fyri, at vóru bara tvinnir kostir í at velja, loysing ella stjórnaruppskotið, so bleiv meiriluta fyri stjórnaruppskotið, og tað hevði bliv-

Persónligt klandur

Sverri Djurhuus var ein tann fyrsti at taka orðið av áhoyrarunum.

Hann meinti, at tað í stóran mun var persónligt agg, sum hevði beint fyrri sjálfstýrissrøsluni.

Hann minnst val fyrr, tá í persónligt stríð tók seg upp ímillum ymsar menn.

Hetta persónliga agg stakk so fast, at tað spókir enn, fleiri ættarlið aftaná.

Hann helt eisini, at ein orsøk til, at føroyiskur politikkur var so flóktur var tann, at vit skuldu føra politikk á tveimum frontum: Bæði statsrættarlaga og stættarpolitik.

Stættarpolitikkurin er settur so skarpt upp, at hann kævur alt tos um sjálfstýri.

Hann mælti til at stættarpolitikkurin varð lagdur til viks so at vit finga hugsa um sjálfstýrspolitikkin av álvara. Stættarpolitikkin kundu vit taka uppaftur, tá ið statsrættarlaga viðurskiftini vóru avgreidd.

Ein annar áhoyrari helt, at tað í grundini ikki var so stórir munur ímillum teir flokkarnir, sum vildu meiri sjálfstýri.

Teir sögdu allir tað saman, um enn uppá hvør sín máta.

Bæði hann, og fleiri onnur, hildu, at tað átti at borið til hjá Sjálfstýrissflokkinum, Fólkalokkinum, Tjóðveldisflokkinum og Javnaðarflokkinum at sett seg niður og komið til eina semju um næsta stigið á sjálfstýrissleið.

Tað var eisini onkur áhoyrari, sum helt, at politisk stórmál vóru alt ov týðningarmikil til at vera latin uppí hendurnar á politikum at gera av. Vit skuldu gjørt sum í Sveis, sum letur øll mál út til fólkaaktkvøðu. Sveis er eitt hitt støðugasta landið í heiminum og tað visir seg, at fleiri fólk taka eina rættari avgerð enn nøkur fá.

ið ein vanlucka.

Fólkaaktkvøðan var ein fløkja av teirri lítlu undirtøkuni og av nei atkvøðunum. Hon varð eisini gruggað, tí danska stjórnin og sambandsflokkurin sögdu at hon var endalig, hinir føroysku flokkarnir, at hon var vegleiðandi. Men best sum úrslitið var greidd, koppaði alt á.

– Tað, Fólkalokkurin royndi, var at gera eina skipan vað danir, har alt tað forsemda, vinnulivið og infrastrukturur kundu verða ment.

– Men úrslitið var, at tær almennu lønirnar blivu fíggaðar úr Danmark og tað førði við sær, at eitt

vaksandi tal av fólki føldi trúskap mótevís danska statinum og ikki føroyska samfelagnum.

– Yvirtøknar komu ikki fyrr enn í sjeitiárunum, men tað vóru yvirtøknar av umsiting, heldur enn yvirtøknar av fíggarligari ábyrgd.

– Óli Breckman segði, at her standa vit so í dag.

– Búskapurin bleiv ein politiskur opnahjallur sum ger, at vit hava lítið ræði á okkara egnu viðurskiftum og sum ger, at tað er danskt kostnaðarstøði sum er galdandi í Føroyum og at út-reiðslurnar ikki eru lagaðar eftir inntøkunum.

Fundur um sjálfstýrshugsjónina, sum hvarv

Vit halda æi dag fram við frásøgnini frá almenna, politiska fundinum, sum Sjálfstýrissflokkurin skipaði fyri mána-kvöldið um „Hvat var blivið av sjálfstýrshugsjónini“.

Í gjár greiddu vit frá, hvat stigtakarinn, Helena Dam á Neystabø, hevði at føra fram, og vit greiddu frá teimum hvessu affinngum, fyrrverandi topppolitikari Fólkaloksins, Jógvann Sundstein, førði fram móti Fólkalokkinum fyri at hann ikki so frægt sum tordi at viðgera viðurskiftini ímillum Danmark og Føroyar fyri Edmundi Joensen, lögmanni.

Í dag fara vit at umræða, hvat hinir báðir innbodnu politikararnir, Óli Breckman og Heini Heinesen, sögdu, og vit fara at triva í onkrar tættir í orðaskiftinum, sum var aftaná.